Bilder fra filmen *No End in Sight*. Fra venstre: Barbara Bodin, general Shinseki, oberst Paul Hughes, L. Paul Bremer og Jay Gardner, irakbilde fra filmen, og til høyre Paul Wolfowitz, Rumsfeld og Bush.

Årets beste amerikanske film

CPH:DOX I KØBENHAVN: Noen filmer klarer å endre historiens gang. Den aktuelle *No End in Sight* kan være en av dem. Dokumentarfilmen om USAs okkupasjon av Irak har rystet mange langt inn i republikanernes rekker. Snart kommer den på NRK.

TRULS LIE
Ansvarlig redaktør og utgiver for norske Le Monde diplomatique

Jeg er i København på dokumentarfilmfestivalen CPH:DOX. Undertittelen lyder «Back to the Real». Virkeligheten. Det samme ble sagt på Oslo-seminaret uken før på «Film as a Critical Practice» om Skuespillsamfunnet vårt:[1] Mediesamfunnet har tatt over. Virkeligheten er tatt fra oss. Alt er fotografert og filmet. Nå gjelder det å komme opp av sofaen og ta virkeligheten tilbake.

Enkelte filmer får deg ut av sofaen, eller til København. Som *What Would Jesus Buy?* på CPH:DOX[2] – en kritikk av samfunnets armada av handleposer. Eller italienske Nanni Morettis *Say Something Left* – en avkledning av venstresidens selvfornøydhet. Eller *Strange Culture* om den amerikanske kunstneren Steve Kurz som utviklet bakteriekultur for å kritisere genmodifisert mat – men ble arrestert for å besitte hva FBI kalte biologiske våpen, og mulig attentat mot presidenten(!). Denne filmen beskriver et samfunn styrt av frykt, der vide fullmakter og lite kunnskap får alvorlige konsekvenser.

Eller *India Untouched – Stories of a People Apart* (India, 2007) av regissør Stalin K, som avslører et India med utbredt apartheid. Hans fire år lange rundreise i landet, viser hvordan denne gamle rasistisk motiverte klassekampen praktiseres, til tross for at diskrimineringen «offisielt» er ulovlig og avskaffet. Dalitene [se egen sak s. 4] har vært undertrykte kasteløse helt siden den 4000 år gamle skapelsesberetningen (Vedaene) – menneskerettighetene var ikke oppfunnet den gang. Indias daliter er samfunnets utskudd, har små muligheter for utdannelse, arbeider nærmest som slaver, får alle drittjobbene og forblir fattige. De behandles som dyr, slås og drepes. Barna plasseres på siste rad i skolen, småpikene vasker toalettene. De må holde seg unna de høyere kastene – å berøres av en dalit er å bli «skitnet» til. Dalitene må også stå unna brønnen, de får ikke selv berøre vannbøtten. De må ta av seg skoene i gaten der høyere kaster bor. Disse Indias 167 millioner (!) daliter får ikke gifte seg med de som har kaste – de får ikke «forurense» andres familie.

Den norske Rafto-stiftelsen ga nettopp Raftoprisen[3] til den indiske organisasjonen for dalitene – The National Campaign on Dality Human Rights.

Men når vil de noen gang ta del i de fleste inderes virkelighet?

KAN MAN VIA FILM virkelig ta virkeligheten tilbake og skape rettferdighet?

Det er mulig! Dokumentarfilm er en kreativ bearbeiding av virkeligheten, men den utfolder realitetene – til forskjell fra fiksjonsfilmen. En rett film til rett tid og sted kan påvirke historiens gang.

De som har makt innrømmer ikke noe ansvar, og de som har en viss ansvarsbevissthet føler seg maktesløse

La meg gi noen eksempler. Først til de verre:

Leni Riefenstahls *Viljens Triumf* (1936) – et Wagner-aktig Gesamtkunstwerk om Hitlers partikongress i Nürnberg – ga inspirasjon til stemningen som fikk tyskerne til støtte sin psykotiske fører. Og den iranske Spielberg-lignende filmen *For Freedom* (Hussein Torabi, 1980), som vises årlig på landets tv-skjermer, bidrar til et klima som støtter opp om Khomeinis tilsynelatende suksessfulle revolusjon.

Så til de bedre: *Ethopia Report* (BBC News, 1984) fikk Bob Geldof opp av sofaen – med Live Aid som følge og hjelp til hundretusener i Afrika. *Death of a Nation – The Timor Conspiracy* (John Pilger, 1994), førte til så mange voldsomme reaksjoner at den bidro til frigjørelsen av Øst-Timor i 1999. Og Michael Moores *Bowling for Columbine* (2002) – satirisk og Simpsonaktig – kan nevnes for at den fikk Wal-Marts kjøpesentre til å slutte å selge visse typer ammunisjon.[4]

NOEN FILMER HAR KRAFT til å endre den politiske «stemningen» overfor, utenfor, men spesielt innenfor enkelte land. De kan påvirke hvordan et land nærmest «stemmes» som et instrument, hvilke verdier det er stemning for, eller hvilke reaksjoner det er stemt for – og følgen kan bli reformer, endog revolusjoner. Eller tilbaketrekning av okkupasjon av andre land.

En ny amerikansk film som således muligens kan påvirke opinionen i USA er dokumentarfilmen *No End in Sight* (Charles Ferguson, USA, 2007).[5] Den har rystet folk langt inn i republikanernes rekker. Denne filmen viser hvor galt det gikke når Bush-administrasjonen så bort fra sine egne eksperters råd, og med sin «mission» slapp helvete løs i Irak.

Regissør Ferguson – med doktorgrad i statsvitenskap fra amerikanske MIT – fant ingen film om USAs «gjenoppbygging» av Irak, og laget en selv. Han gikk rett til toppsjiktet blant USAs egne folk i Irak, og intervjuene er avslørende. Eksempelvis er okkupasjonens første USA-ambassadør, Barbara Bodin (OHRA), tydelig på at USA tapte slaget om Irak da karriérediplomaten L. Paul Bremer overtok for henne og general Jay Gardner i juni 2003. Bremers nye Provisoriske koalisjonsmyndigheter (CPA) sa opp både den irakiske administrasjonen og den irakiske militærstyrken. General Gardner nevner i filmen at han da konfronterte Bremer: «Alle disse soldatene, hva kan de finne på der de står uten lønn?» Intet svar. Bremer omga seg med unge uerfarne mennesker, eventyrlystne «pretty boys» som de ble kalt. Han hadde liten interesse av å snakke med irakerne selv. Heller ikke FNs utsending Sergio de Mello, som forteller at han fant det viktig å dra rundt og snakke med irakerne for å forstå situasjonen, fikk noen respons fra Bremer. I stedet bygget amerikanerne den grønne sonen med betongmur rundt. I dag ser vi et Irak med opprør og kaos. – Og Bremer selv forsvant etter knapt et år.

Iraks enorme nye arbeidsløshet (i filmen anslått til kanskje å ha nådd 50 prosent) førte til masseplyndringer i 2003–4. Saddam Hussein hadde dessuten sluppet løs 100 000 kriminelle rett før invasjonen. I USA bagatelliserte samtidig forsvarsminister Rumsfeld plyndringen av verdiene – i etterkant anslått til 12 milliarder dollar. Og av 20 viktige kulturelle og religiøse steder Bodins ORHA krevde beskyttet av USA, fant militæret bare oljedepartementet verdt å beskytte. Uerstattelige deler av Iraks kulturhistorie forsvant, biblioteker ble brent ned. Som ambassadør Bodin påpeker i ettertid – hun ble fjernet «på grunn av uenigheter» – hadde ikke denne frigjøringen noe med den vanlige iraker å gjøre.

General Gardner og andre forklarer at Bushadministrasjonen knapt hadde noen planer for å administrere landet etter okkupasjonen. De var noen titalls mennesker som ble sendt ned for å administrere 25 millioner innbyggere – nærmest uten arabisk språkkunnskap, nettverk, kontaktlister, eller kontorer.

«Denne frigjøringen har ikke noe med de fleste irakerne å gjøre»

Ambassadør Bodin

Bushadministrasjonen hørte heller ikke på ekspertene: Da Robert Perito (direktør for dept. of Justice 1995-02) med lang erfaring med fredsoperasjoner møtte forsvarsminister Rumsfeld for å drøfte sikkerhetsbehovet ved overtakelsen av Bagdad, foreskrev han massive opptøyer og uro. Han kom med krav om 2500 uniformerte og 4000 sivilkledde politifolk. Rumsfelds skulle ifølge Perito ha svart: «Det har vi ikke tid til, det får bli neste krig.» Ikke tid? Da oberst Paul Hughes (Director of Strategic Policy for the U.S. Occupation, 2003) i Irak forsøkte å løse dette ved å tilby en tilgjengelig irakisk politistyrke på 16 000 mann, ble også han avvist.

Toppen av Bushadministrasjonen har selv nærmest ingen militær erfaring.[6] Likevel lytter de ikke på ekspertene. I *No End in Sight* ser vi også den erfarne generalen Shinseki røpe på en høring i kongressen at et angrep på Irak ville kreve flere hundre tusen soldater, om det skulle lykkes. Men administrasjonens Paul Wolfowitz sier i filmen overfor kongressen at dette er «hard to imagine» – 100 000 skulle holde. Resultatet i Irak var at USA ikke engang hadde nok soldater til å beskytte Saddams tidligere 2500 våpendepoter – og hindre at de ble plyndret.

I DAG HAR MAN hundrevis av voldelige aksjoner ukentlig i okkuperte Irak. Og mange av irakerne (de arbeidsløse) deltar i motstanden med lønn fra opprørere.[7] Noe som bekrefter hvor vanvittig strategien til Bremer/Bush var.

Hadde ikke USA råd? Ifølge Joseph E. Stiglitz (Columbia University) og Linda Bilmes (Harvard)[8] – Irak-okkupasjonen koste over 10 000 000 000 000 kroner.[9] Nær 4 ganger det tiåret med Vietnamkrig kostet (2500 mrd kroner). Hørte man på feil ekspert? Ja. Budsjettdirektør Mitch Daniels anslo hele Irak-krigen til under tiendelen (500–1000 mrd kroner).

Postwar operasjoner er tydeligvis underprioritert. Som flyktningeproblemet: Flyktningstrømmen på nærmere halvannen million irakiske flyktninger til Syria har ingenting. FNs budsjett for 2007 var på en dollar til hver – for hele året.

For verdenssamfunnet er irakerne tydeligvis ikke så viktige. I likhet med dalitene er de jo annerledes oss, hinduer, arabere ...

De som har en viss ansvarsbevissthet, som FN, føler seg maktesløse. Og de som har makt innrømmer ikke noe ansvar: Storbritannia har bare akseptert tre (!) flyktninger fra Irak. Amerikanske og britiske politikere snakker nå om Irak som en tragedie, som om det var en naturkatastrofe de ikke hadde noe med å gjøre – men dette er deres propaganda, deres skuespill eller «spectacle».

DEN AMERIKANSKE forfatteren Dahr Jamail av den nye boken *Beyond the Green Zone – Dispatches from an Unembedded Journalist in Occupied Irak*, påpeker etter å ha reist tre år i Irak: «hadde det amerikanske folk kjent den virkelige historien om hva vår regjering har gjort i Irak, ville okkupasjonen allerede vært over».[10] Få har som ham hatt mot nok til å bevege seg ut i de borgerkrigslignende og kriminelle områdene. Nær 150 journalister er allerede døde.

Én ting er en avslørende og modig bok. Men jeg er jeg langt mer optimistisk når det gjelder hvilke muligheter filmen *No End in Sight* har for politisk endring. Kan den påvirke stemningen på hjemmebane, og få en ende på okkupasjonen?

Filmen er av Time Magazine allerede kåret til viktigste amerikanske film i 2007. I Newsweek skriver man «This powerhouse of a movie should be required viewing for every member of Congress.» Fergusons film ble vist på Oslo dokumentarkino i september, på Bergen Internasjonale Filmfestival i oktober, og nå i København på CPH:DOX. Og NRK har nå bekreftet overfor Le Monde diplomatique at de skal vise filmen på nyåret.[11]

En virkelighet som må føre til endring.

© norske LMD

1 Office for Contemporary Art, 8.-10. november. Foredraget om Guy Debord og *Skuespillsamfunnet (La Société du Spectacle,* 1967/1973). Se www.oca.no for deres mange dynamiske seminarer om visuell kunst og samfunnskritikk, ledet av Marta Kusma. For mer om Debord, kontakt Keith Sanborn på ksanborn@princeton.edu.

2 Se www.cphdox.dk.

3 Se www.rafto.no

4 Se også det engelske filmbladet Sight & Sound, september 2007, side 24.

5 Se filmportalen www.dokumentar.no.

6 Paul Wolfowitz har ingen militærerfaring, ei heller Rice. Rumsfeld har vært flypilot, men har aldri vært i kamp. Cheeney har unndratt seg fem innkallinger til militæret/Vietnam. Bush selv unngikk Vietnam ved å bli overført til nasjonalgarden i Texas. [Sagt i filmen.]

7 Se Aftenposten 21.11.2007. Normallønn anslås til 7000 kroner.

8 Se«Themore-than-$2-trillionwar»påwww.niemanwatchdog.org. Artikkelen om dette ble først publisert i desember 2006, i the Milken Institute Review.

9 De første tre år var normalkostnaden for USA nær 400 milliarder dollar, og dette vil fordobles innen 2016. Kostnader til soldatveteraner ($127 mrd), økt forsvar (160 mrd), skadeerstatninger (355 mrd), effekten på oljeprisen (450 mrd), og budsjettmessige konsekvenser (450 mrd) vil utgjøre totalt 2200 milliarder dollar.

10 Se The Guardian Weekly, 9.11.07, og utgiver Consortium Book Sales, okt. 2007.

11 I første kvartal 2008,ilfølge NRKs Tore Tomter, .

Bilder fra filmene *Fengming, India Untouched, What would Jesus Buy, Strange Culture* og *Say Something Left*.

Pressens immunforsvar svikter

UKRITISKE MEDIER: Hvor sårbare er norske medier for desinformasjon og manipulering? Avsløringen av den fiktive identiteten til mannen bak truslene mot Lars Vilks, og tidligere avsløringer av mediemanipulasjon knyttet til USAs krigføring i Irak og Afghanistan, viser at norske mediers kildegranskning har en rekke svakheter. Le Monde diplomatique har snakket med en journalistikkprofessor og redaktørene for Klassekampen og Aftenposten. Er norske medier i stand til å motstå desinformasjonskampanjer?

KIM BREDESEN
Journalist i norske LMD.

I forrige utgaven av Le Monde diplomatique undersøkte vi hvorfor sentrale opplysninger om identiteten til den angivelige Al-Qaida-lederen som truet kunstneren Lars Vilks og svenske bedrifter ble utelatt da norske massemedier omtalte saken. Årsaken var at informasjon fra internasjonale nyhetsbyråer hadde blitt forenklet og kuttet ned. Forrige artikkel påpekte at konsekvensen av manglende kildegranskning gjør norske medier sårbare for manipulering og planting av informasjon. I verste fall åpner dette opp for såkalte psykologiske operasjoner (PSYOP), der utenlandske etterretningstjenester eller andre grupperinger bestreber seg på å skape et falskt trusselbilde.

Le Monde diplomatique spurte en forsker og to redaktører om hvilke erfaringer de har hatt med psykologisk krigføring i form av falsk informasjon distribuert gjennom internasjonale nyhetsbyråer til norsk presse. En felles holdning blant de tre var at norske medier er nærmest forsvarløse overfor desinformasjon.

«Norske medier har ikke noe immunsystem til å forsvare seg mot PSYOPS.»

Rune Ottosen. professor, UiO

RUNE OTTOSEN er professor ved Journalistutdanningen på Høgskolen i Oslo. Et av hans spesialfelt er psykologiske operasjoner og informasjonskrig. Han ser flere likhetstrekk mellom dekningen av al-Baghdadis trusler mot Lars Vilks og en PSYOP. Han mener mønsteret er velkjent fra omtalen av terroristlederen al-Zarqawi. I 2006 bidro norsk presse til å overdrive hans betydning ved å gjengi et trusselbrev som han angivelig hadde skrevet. Brevet viste seg senere å være fabrikkert av det amerikanske militæret. Hensikten var å legitimere et angrep på Fallujah hvor det ble hevdet at han befant seg.[1]

– De norske mediene har ikke noe immunsystem til å forsvare seg mot psykologiske operasjoner. Det er det er for lite bevissthet om hvordan disse mekanismene faktisk fungerer. Plantingen av informasjon er ofte subtil og det er vanskelig å identifisere kilden. Der har mediene en utfordring med å være kildekritiske. PSYOPs kommer ofte i form av en diffus trussel mot navngitte personer fra en «farlig» person. De som står bak er ofte et militært PSYOP-miljø, PR-byråer eller informasjonsstrateger.

– For å sette det på spissen: er det egne kontorer i Pentagon med skilt på døren der det står at her lages det falske nyheter?

– Pentagon har en enorm PR-avdeling med flere tusen ansatte. Donald Rumsfeld opprettet i 2001 Office of Strategic Influence (OSI). Det ble autorisert til å spre desinformasjon. Etter at New York Times avslørte avdelingen, ble den lagt ned. Men ifølge Los Angeles Times er dens arbeid overført til andre steder. Det er mye som tyder på at slike operasjoner fortsatt finner sted. Historien med al-Zarqawi et godt eksempel. Det interessant er at selv om Washington Post avslørte denne operasjonen, var denne feilaktige vinklingen en del av deres egen Fallujah-dekning. Selv om en reporter i en avis oppdager plantet informasjon og skriver om det, er det et massivt nyhetstrykk utenfra som gjør at den falske informasjonen likevel passerer redaksjonens portvakter. Den ene hånden vet ikke nødvendigvis hva den andre gjør. Særlig i krigssituasjoner er nyhetsbildet sårbart for PSYOPs, og da bør avisene være i ekstraordinær beredskap. Når en krig er i ferd med å bryte ut, er det et enormt trykk på medierammene rundt en fortelling.

BJØRGULV BRAANEN, ansvarlig redaktør i Klassekampen, svarer kontant «Nei, overhodet ikke» på spørsmålet om norsk presse er i stand til å motstå desinformasjon.

– Jeg mener norsk presse i stor grad overtar både saker, problemstillinger og vinklinger fra amerikanske medier. Så lenge de gjør det, vil desinformasjon i veldig stor grad risle inn over oss også. Vi sjekker for sjelden flere kilder og har for lite kontroll over hva som kommer fra internasjonale nyhetsbyråer, og fra Washington Post, New York Times og liknende kilder.

«Hekter du deg inn på rett nivå i nyhetskjeden, er ikke det vanskelig å manipulere.»

Bjørgulv Braanan, Klassekampen

– Gir stadig større krav om effektivitet og avkastning til at redaktører og journalister får mer tidspress, og dermed mindre tid til å sjekke sannhetsverdien i nyhetssaker?

– Når det gjelder nettjournalistikk er det åpenbart at tidsfaktoren spiller en viktig rolle. Men det er ikke sikkert at dette har vært så annerledes tidligere i papiravisene. Jeg tror nok at journalister i redaksjoner etter hvert har begynt å stole på ulike byråer og kilder – delvis av erfaring og delvis av politisk og ideologisk enighet eller tilslutning.

– Klassekampen har også blitt offer for en PSYOP, i den første rapporteringen av omringen og angrepet på Fallujah som viste seg å være fullstendig fiktivt. Opplever dere ofte forsøk på å plante feilaktig informasjon?

– Det vet man ikke. Det er klart at vi har noen «fordeler» i forhold til andre aviser ved at vi til en viss grad bruker andre kilder, ettersom vi politisk og ideologisk er skeptiske til noen av de dominerende nyhetsleverandørene. Det gjør at vi *av og til* sjekker grundigere det andre ikke velger å sjekke. Men det er klart at vi også er utsatt for PSYOPs, og har ikke noe heldekkende system for å avdekke dem.

– Det finnes ingen liste over typiske trekk ved falsk informasjon?

– Det har vi ikke. Nå gjorde vi en feil med Fallujah, men vi bruker for eksempel kilder fra den irakiske motstandsbevegelsen og liknende kilder, selv om de også ville ha interesse av å manipulere. Men hvis en holder sammen kildene, vil en nok i noen større grad kunne klarlegge fakta. Vi har ingen annen metode enn det.

– Har norsk presse tilstrekkelig kunnskap om konfliktene i Midtøsten?

– Det amerikanske behovet for å finne en begrunnelse til å gå inn i Irak, var ikke skapt på basis av reelle opplysninger om Irak. Der mener jeg norsk presse var ekstremt sårbar for påvirkning, sannhetskriterier blir forvekslet med autoritets- og lojalitetsspørsmål.

– Jeg vil påstå at det finnes utrolig mange redaktører og journalister som skriver om dette emnet uten å vite noe om det selv. Det jeg prøver på er å forholde meg til er rapporter fra folk som jobber i uavhengige organisasjoner i for eksempel Afghanistan. Ideelt sett skal du følge land over veldig lang tid. Når det gjelder visse områder i verden, har Klassekampen personer med slike kunnskaper.

– Hvis du gjentar en fiksjon lenge nok så vil den bli trodd på?

– Jeg vil si at den teorien ikke er så hinsides som enkelte mener den er. Virkeligheten ligger nok ganske nær filmen *Wag the Dog*. Hvis noen virkelig var interessert i å vise at Midtøsten stod i brann på grunn av Vilks Rondell-hund, så ville dette bildet garantert ha blitt spredd i nordiske aviser. Det ville ha farget hele debatten. Hvis du hekter deg inn på det riktige nivået i den nyhetskjeden som fungerer i dag, er ikke det vanskelig å få til.

SAMMENLIGNET MED Bjørgulv Braanen er Harald Stanghelle, politisk redaktør i Aftenposten, mer optimistisk innstilt på vegne av sin egen avis. Men han mener at den øvrige norske presse ikke nødvendigvis er godt forberedt på forsøk på å spre desinformasjon.

– Norsk presse har manglende kritisk sans. Det er lett å bruke PSYOPs til krig. De glir litt for lett inn i norske aviser når de kommer fra internasjonale nyhetsbyrå. Man har en relativt inngrodd tillit til slike byråer og glemmer ofte at de også er offer for manipulative operasjoner.

«Vi har ikke en partipolitisk agenda. Det er det beste vernet du kan ha.»

Harald Stanghelle, Aftenposten

– Hvor tror du den største porsjonen av falske opplysninger kommer fra?

– I vestlig forstand kommer det nok fra USA. Men vi er naive hvis vi benekter at dette også skjer på russisk side. Tenk for eksempel på det stoffet som har vært i omløp om de russiske oligarkene. Vi vet også at både britene og franskmennene har utført industrispionasje.

Tror du det ofte plantes falske informasjon?

– Jeg tror ikke det skjer hver dag, men det skjer oftere enn vi liker å tro.

– Har dere et kriseteam, i tilfelle krigssituasjoner, som skal sjekke alle tenkelige kilder i innkomne nyhetssaker?

– Jeg vil ikke kalle det kriseteam, men det er et system på plass i slike situasjoner der sjefredaktør og nyhetsredaktør vil være en del av dekningen. Det gjør vi så godt vi kan. Vi håper i hvert fall at vi stiller de riktige spørsmålene.

– Du representerer en avis på den borgerlige siden. Hvordan påvirker dette din holdning til nyhetsbyråene?

– Vi har ikke en partipolitisk agenda. Det er det beste vernet du kan ha. Jeg tror dessuten Aftenposten er mer profesjonelle enn de fleste andre aviser. I forhold til både Morgenbladet og Klassekampen er vi bedre i stand til å forhindre at falsk informasjon blir publisert.

– Det kan se ut som om visse aviser og medier som BBC, Washington Post og New York Times har en fått slags merkevarestatus. Hva mener du om motstandsdyktigheten til disse mediene?

– I den grad BBC blir villedet er det sjeldent. Men de to andre blir lurt hele tiden, et opplagt eksempel er masseødeleggelsesvåpnene i Irak. De blir fort veldig patriotiske, men har for så vidt unnskyldt seg i forhold til Irakkrigen. De har en ekstremt stor påvirkningskraft. Washington Post og New York Times blir ofte sitert, også i min avis.

– Hva mener du om norske mediers dekning av Irakkrigen? Var den influert av amerikansk desinformasjon?

– Nei, snarere motsatt. I Aftenposten var vi meget kritiske, og problemet var kanskje at det ikke fantes noen norsk avis, bortsett fra VG, som støttet Irak-krigen. Du fant paradoksalt nok ingen substansiell uenighet mellom Klassekampen, Dagbladet og Aftenposten. Jeg husker Jon Michelet skrev at «Aftenposten var like tydelig i sin motstand mot Irak-krigens om stålsatte Stålsett».

© norske LMD

1 Operasjonen er skildret detaljert av Berit Elisabeth Baumberger i norske Le Monde diplomatique. Se Le Monde diplomatique, «Psykologiske operasjoner», desember 2006. Se http://www.lmd.no/index.php?article=1125